

Peak oil och Knivsta kommuns energistrategi

Föreläsning av Fredrik Sjöberg* (M) och Boo Östberg* (C), Knivsta kommun
Arrangör: Omställning Sverige och Open World Café, Tibble gymnasium, Täby, 4 april 2011

Föreläsningen inleddes med en personlig förklaring från var och en av talarna om hur de hade kommit in i detta nu så viktiga arbete. Boo Östberg hade fått en personlig ”aha” upplevelse som investerare på aktiemarknaden, då han insåg att hela vårt levnadssätt är beroende av olja en högst bräcklig energikälla som kan komma att försvinna hur fort som helst. Han blev eftertänksam och ville trygga familjens framtid. Efter insikten om att lösningen inte var en ”bunker i skogen”, så bestämde han sig en dag för att diskutera sin oro och tankar med en lokalpolitiker i Centerpartiet. Tillsammans skrev de en motion till Kommunfullmäktige hösten 2008 om att ta fram en energiplan för kommunen. Redan i januari 2009 hade en politisk styrgrupp tillsatts och arbetet med energistrategin var igång. För Fredrik Sjöbergs del blev han övertygad när han sökte en ny inriktning för sitt eget företag som då sysslade med hemelektronik, en konjunkturkänslig och nedåtgående bransch. Vindkraft blev den nya satsningen—en bransch som har framtiden för sig.

Talarna gick ingående igenom den kända peak oil (oljetopp) problematiken med dess konsekvenser. Det förklarades tydligt att vårt välstånd är direkt kopplat till den energi vi har tillgänglig (energi = välstånd, som det uttrycktes lite kärnfullt och ritades upp som en x-y kurva). Med utgångspunkt från Maslovs behovstrappa menade Östberg, att med dagens energinivå är vi nu mest intresserade av självförverkligande, en inte helt ny tanke men nu direkt kopplad till vår tillgång av energi. Får vi mindre olja, så blir vi fokuserade på närmare behov och i slutändan på överlevnad. Slutar oljan att rinna eller blir för dyr, så faller vårt välstånd och på detta måste vi förbereda oss så gott vi kan.

För att göra budskapet ännu klarare och mer kännbart, presenterades siffror, t ex att Sveriges energi är ca 40% fossilt och att vi huvudsakligen importerar denna olja från Norge, Danmark och Ryssland, varav de två första håller på att minska sin produktion och den tredje vill man ogärna vara beroende av. ”Exportland modellen” förklarades: idag exporterar oljeländerna ca 50% av sin produktion (genomsnitt för alla oljeproducerande länder). När produktionen minskar, har de mindre att exportera. Med ett antagande att produktionen minskar med 5% per år, så blir det ingenting alls kvar att exportera till världens köpare om 9 år! Detta är förstas bara ett grovt räkneexempel, men illustrerar storleksordningen och tidsskalan för kommande förändringar. Förvärrande faktorer är naturligtvis också stor ekonomisk tillväxt i Asien, Sydamerika och så småningom också Afrika, samt att oljan blir allt svårare att ta upp—en allt större andel av oljan går till själva utvinningsprocessen (idag bara 10% men mycket mer för t ex djuphavsolja, skifferolja m m).

Konsekvenserna av den kommande produktionsminskningen är först och främst att priset stiger. Detta ser vi redan idag menar många. Fattiga länder blir utan. En parallell här hemma i Sverige, menade Östberg, är att när finanskrisen kom, så klarade sig de flesta bra, förlorarna blev de som förlorade sina jobb och de som redan var arbetslösa eller sjuka m fl. Östberg menade att finanskrisen egentligen var en oljekris: de som levde på marginalen i USA knäcktes när oljepriset steg brant 2008, de förlorade sina hem och därmed började också bankerna krascha. En kurva ritades upp som visade att konjunkturerna egentligen följer oljepriset, och Östberg menade att periodiska branta svängningar är ”normala”, dvs helt vanliga historiskt sett.

Hela människans existens från säg tvåhundrausen år tillbaka visar en långsam befolkningsökning fram till oljeepoken och sedan en brant uppgång—oljan har gjort det möjligt för vår art att skaffa sig mer mat, hus och hälsa, så att vi kunnat expandera. Men den

nuvarande befolkningen kan inte klara sig utan oljan (och kanske utan kol och uran?) och kommer att raskt sjunka när oljan sinar. En sådan utveckling är det inte så många som talar om, även om det är helt logiskt och följer ekologernas/biologernas välkända lärdom om att varje population expanderar tills den når nischens gränser. Boken *Tillväxtens gränser* av Meadows et al 1972 (och uppdaterad 2004) visade mer beräkningsmässigt hur resursernas sinande leder till att en allt större andel av resurserna måste användas för mat, och då blir det mindre till t ex underhåll, investering för framtiden, utbildning och sjukvård, vilket i ökande takt leder till samhällets nedgång och slutligen kollaps.

Ur detta perspektiv så tog talarna upp nuvarande tecken på oljetopp: revolutionerna i Nordafrika (sinande olja, mindre välfärd, ökande matpriser), Grekland, Spanien, Portugal, Storbritannien. Östberg refererade till boken *Vinter i välståndsländet* (1984) av ekonomen Elisabeth Langby, som beskriver ett samhälles tillväxt i fem faser: handel med tillväxt som leder till demokrati, som leder till överkonsumtion, som följs av ekonomisk kris och slutligen kollaps. Med ytterligare exempel ur boken från Aten (200 f kr), Uruguay (1850) och Sverige (1992) menade Östberg att detta inte är teoretiska undergångsteorier utan högst verkliga erfarenheter som innebär en stor utmaning för demokratin idag.

Allt detta var en inledning för att vi så att säga ska ta energifrågan på allvar. Det mest intressanta var att Östberg och Sjöberg på ca två-tre år hade fått kommunens politiker och tjänstemän att tänka i omställningsbanor. De startade en tvärpolitisk grupp som alltjämt jobbar med en energistrategi och energiplan (se länken nedan), indelat i tre fokusområden: transporter, bygga/bo och lokal energi- och matproduktion. År 2009 köpte kommunen en vindkraftverk i Skåne som ska täcka kommunens elbehov till skolor, gatubelysning m m! För att få igång arbetet skapade de en vision: hur ser vår kommun ut i en framtid med lågenergi och hållbarhet när vi redan kommer att ha löst våra problem? Ja, det blev t ex ”Vi reser mindre, upplever mera”. På så sätt blev det en positiv vision, ett konstruktivt mål att jobba för istf en dyster, påtvingad utveckling med nedskärningar.

En titt på Knivsta kommuns energistrategi är väl värd tiden och visar att denna är genomtänkt, väl underbyggd och praktiskt inriktad. Att den inte är så långtgående som en grönavgare skulle önska sig, är inte någon egentlig kritik för detta är ett första steg—etablerad, politiskt förankrad, undersökt, välskrivet och publicerat inom loppet av bara ett par år. Man ska också ha i minnet att det är tvärpolitiskt, dvs, innebär kompromisser med kanske en viss urvattning av ursprungsintentionerna. Kvarstår att det är en mycket användbar grund att bygga på mot målet hållbarhet, eller som det står, ”omställning till ett energieffektivt och miljövänligt samhälle med fortsatt god välfärd”.

På det individuella planet gav oss talarna rådet att göra oss fria från t ex tunga lån (som kan bli ännu tyngre i en nedåtgående, krisande ekonomi), att skaffa kunskap, att samarbeta, att börjar producera mat (t ex kolonilott eller ekoby) och att om möjligt skaffa oss ett ”energisäkert” jobb. Framförallt betonade både föreläsarna: förbered Dig mentalt för förändring—Business as usual duger inte!

Steve Hinton från Omställning Sverige gav en introduktion till hur ett typiskt omställnings nätverk fungerar: ”Vi talar inte om hur folk ska göra utan utgår från självorganiseringsprincipen och säger i stället, hur vill Du lösa problemet som Du står inför?” Smågrupper är det sätt man rekommenderas starta på.

Jan Forsmark från Omställning Sverige höll i frågorna och lade till en egen varning: bostadspriserna kan komma att sjunka till 1975-års nivå, en varning som Nicole Foss hade framfört veckan innan i en föreläsning om peak oil. På frågan om hur de hade gått tillväga för att få med andra politiker svarade Östberg och Sjöberg: vi tog oss mycket tid att prata med folk.

Kvällen slutade i en positiv, hoppfull ton— med Knivsta som gott exempel på hur man kommer igång och vad man kan göra. Deras exempel kullkastar kanske också eventuella fördomar om allianspolitikens inställning till energifrågor! Men märk väl, det började inte i en ideologi utan i personliga funderingar kring den egna och familjens trygghet. Och det blev till slut ett tvärpolitiskt arbete.

Archie Duncanson, Täby, 15 april 2011

*Boo Östberg är ordförande i Bygg- och Miljönämnden, Knivsta kommun och ordförande för Centerpartiet i Knivsta.

*Fredrik Sjöberg (M) är 1:e vice ordförande i Bygg- och Miljönämnden, Knivsta kommun.

Ref: Knivsta kommun: <http://www.knivsta.se/Bygga-bo-och-miljo/Miljoarbete/Framtidens-energi/Energistrategi>